

Jaarbericht 2008

PGGM Weet wat je waard bent.

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
PGGM – Profiel	5
Inleiding	7
1. Organisatie	8
1.1 Governance: coöperatie zonder winstoogmerk	8
2. PGGM in 2008	10
2.1 Strategie: een nieuwe koers in 2008	10
2.2 Institutionele klanten: PGGM klaar voor de toekomst	11
2.3 Retailklanten: introductie van nieuwe producten in een moeilijke markt	11
2.4 Werken bij PGGM: medewerkmotivatie is hoog	12
2.5 Duurzaamheid: PGGM vooruitstrevend	12
2.6 Verantwoording bestuurlijke gremia: in het teken van de nieuwe coöperatie	13
2.7 Financieel resultaat: kredietcrisis drukt resultaat	14
3. Vooruitblik op 2009	15
4. Bijlagen	16
4.1 Samenstelling bestuurlijke gremia	16
4.2 Overzicht nevenfuncties	19
4.3 Bezoldiging bestuurders	23

2008: betrouwbaar ambitieus

Mijn eerste jaar en het eerste jaar van de coöperatie PGGM, was wel een heel uitdagend jaar.

In de eerste plaats was de splitsingsoperatie natuurlijk al een huzarenstuk op zich: het werken voor een klant op basis van dienstverleningsafspraken, rapportages en tariefsonderhandelingen hebben een forse inspanning gevergd van onze medewerkers. En dat allemaal terwijl het pensioen- en vermogensbeheer vlekkeloos bleven uitgevoerd. Tegelijkertijd werd een geheel nieuwe governance structuur geïmplementeerd, geen eenvoudige structuur, maar wel een bewuste keuze om op deze manier onze leden centraal te stellen. Onze leden hebben steeds meer behoefte aan bredere financiële dienstverlening van de partij die ze vertrouwen. Binnen een coöperatie draait het om de leden, de leden kunnen meepraten over productontwikkeling, krijgen bepaalde voordelen en hebben zeggenschap over hun coöperatie. En daarbij geldt dat winst maken geen doel is, maar een middel dat wordt ingezet om onze leden blijvend beter te bedienen.

De ontwikkeling van nieuwe aanvullende producten en het geschikt maken van het pensioen- en vermogensbeheer voor het bedienen van meerdere klanten, was de volgende uitdaging.

Met veel enthousiasme en extra energie is dit door de PGGM-ers opgepakt. Met succes ook: nieuwe producten werden in de markt geïntroduceerd en de eerste nieuwe klanten dienden zich aan.

De ontwikkeling van de kredietcrisis deed vervolgens een groot beroep op ons aanpassingsvermogen. Het vergde voorbereiding van herstelplannen en het opnieuw doordenken van het beleid ten behoeve van onze klanten. Het raakte onze inkomsten uit vermogensbeheer en de beleggingsopbrengsten van de verzekeringsportefeuille. Het vergde aanpassingen in de businesscase voor aanvullende inkomensproducten vanwege een totaal veranderde markt.

Natuurlijk had dit invloed op het resultaat van 2008; dat was minder dan verwacht. Maar de betrouwbaarheid en de ambitie van PGGM bleven recht overeind.

De uitdagingen in 2008 hebben dus veel inspanningen gevergd van de medewerkers van PGGM. Zij waren ambitieus en betrouwbaar. Dat inspireert mij om met veel vertrouwen naar de toekomst te kijken. We weten immers wat PGGM waard is!

Martin van Rijn
voorzitter raad van bestuur

PGGM – Profiel

Kernactiviteiten

PGGM is de uitvoeringsorganisatie voor pensioenfondsen in de sector zorg en welzijn, met als grootste klant het Pensioenfonds Zorg en Welzijn. PGGM voert voor haar klanten de pensioenadministratie, het vermogensbeheer en levert bestuursondersteuning. PGGM is inkomensverzorger voor degenen die werkzaam zijn binnen de sector zorg en welzijn: PGGM verzorgt voor hen het collectieve pensioen en biedt in aanvulling daarop diverse inkomensgerelateerde producten. Een kleine duizend PGGM-medewerkers werkt dagelijks voor iets meer dan twee miljoen mensen die werkzaam zijn of zijn geweest in de sector zorg en welzijn.

Missie

PGGM zorgt voor financiële zekerheid nu en later. Duurzaam en trendsetkend in vermogensbeheer en inkomenszekerheid. Met als basis een betrouwbare pensioenuitvoering voor iedereen in zorg en welzijn. We doen dit vanuit het besef dat vertrouwen, integriteit en toewijding de grondslag vormen van onze dienstverlening. PGGM. Weet wat je waard bent.

Kernwaarden

Toewijding, vertrouwen, integriteit en duurzaamheid.

PGGM onderscheidt zich

PGGM onderscheidt zich van andere pensioenuitvoeringsorganisaties door:

- zonder winstoogmerk te werken. De winst wordt geïnvesteerd in verbetering van onze dienstverlening. Dit wordt ook zichtbaar in de keuze voor de coöperatie in de besturingsstructuur;
- de sterke en langdurige binding met de sector zorg en welzijn. Waardoor we goed weten wat er bij onze klanten speelt en waardoor we een passend aanbod aan aanvullende inkomensproducten kunnen bieden;
- de overtuiging dat maatschappelijk rendement en financieel rendement onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Om die reden gaan we voor onze opdrachtgevers uit van rendabele beleggingen waarbij milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur een belangrijke rol spelen;
- de openheid die wij betrachten bijvoorbeeld waar het beleggingen betreft;
- een lange ervaring met pensioenbeheer, vermogensbeheer en bestuursondersteuning. Wij kennen de uitdagingen en verantwoordelijkheden waar bestuurders van pensioenfondsen dagelijks mee geconfronteerd worden.

Besturingsstructuur

PGGM is een coöperatie, opgericht door de sociale partners in de sector zorg en welzijn. De coöperatie is 100% aandeelhouder van PGGM N.V. (de uitvoeringsorganisatie). Het coöperatiebestuur legt verantwoording af aan de ledenraad. Het dagelijkse bestuur van PGGM N.V. is in handen van de raad van bestuur, die verantwoording aflegt aan de aandeelhouder en de raad van commissarissen.

Code Tabaksblad

De Nederlandse corporate governance code is van toepassing op alle Nederlandse beursgenoteerde vennootschappen. PGGM onderschrijft de principes en best practice bepalingen van deze code.

Ondanks het feit dat PGGM geen Nederlandse beursgenoteerde vennootschap is, maar een coöperatieve structuur heeft, geeft PGGM dus ook waar mogelijk inhoud aan de best practice bepalingen van de code, als invulling van goede corporate governance.

PGGM in cijfers*

Aantal leden coöperatie PGGM	469.000
Totaal aantal pensioendeelnemers	2.2 miljoen
Aantal verzekerden en spaarders	87.000
Aantal werkgevers	19.300
Jaaromzet	€ 200 miljoen
Vermogen onder beheer	€ 71 miljard
Gemiddeld historisch rendement 1970-2008	7,9%
Personele omvang: 1005 medewerkers (916 fte)	

* per 31-12-2008

Inleiding

In alle opzichten was 2008 een bijzonder turbulent jaar. In de eerste plaats was dit het eerste jaar van PGGM als verzelfstandigde uitvoeringsorganisatie van Pensioenfonds Zorg en Welzijn. Voor PGGM betekende dit het implementeren van de ontvlechting in de organisatie. Een enorme klus, die succesvol is verlopen.

2008 was ook de start voor PGGM als coöperatie; in een jaar tijd heeft PGGM 469.000 leden geworven. Voor haar leden wil PGGM inzicht, overzicht en advies bieden in de inkomenssituatie, in 2008 is hiervoor de Zekerheidsplanner ontwikkeld. Hierop aansluitend heeft PGGM voor haar leden inkomensaanvullende producten geïntroduceerd, zoals bijvoorbeeld de PGGM Arbeidsongeschiktheidsverzekering en PGGM Vrij Sparen. In 2008 is de coöperatie PGGM gelanceerd met de, zeer goed ontvangen, campagne 'Sommige mensen...'. Kern van de campagne is erkenning voor de medewerkers in de sector, namelijk: 'Jij bent er voor anderen. Wij zijn er voor jou. PGGM weet wat je waard bent'.

Daarnaast heeft PGGM in 2008 een nieuwe business strategie ontwikkeld. Vanuit de nieuwe strategie start PGGM met het bedienen van meerdere institutionele klanten. Om deze klanten te kunnen bedienen, is veel inspanning verricht in het multiclient maken van systemen en processen van vermogensbeheer, pensioenbeheer en bestuursondersteuning. Tijdens de verbouwing ging de verkoop gewoon door: de dienstverlening aan het pensioenfonds Zorg en Welzijn is op hoog niveau voort gezet. Ook heeft PGGM haar naam als duurzame belegger bestendigd.

2008 heeft PGGM ook andere uitdagingen gebracht. Zoals diverse rechtzaken aangespannen door verzekeraars, onder meer vanwege de naamsoverdracht van PGGM. PGGM won deze rechtzaken. Een grote uitdaging was, en is, de kredietcrisis. Voor PGGM betekende deze crisis een daling van inkomsten, uitstel van de introductie van een aantal inkomensaanvullende producten en slechte marktomstandigheden ten tijden van de introductie van de inkomensaanvullende producten.

Het door de kredietcrisis afgenomen vertrouwen waarmee alle financiële instellingen zich geconfronteerd zien, is reden tot alertheid. Een neveneffect van de crisis is echter ook dat deze heeft gezorgd voor een groter financieel besef. Meer dan ooit heeft PGGM de verplichting om haar klanten op een adequate wijze te informeren over de huidige marktomstandigheden en de manier waarop wij daarmee omgaan. PGGM zal daarom de contacten met haar klanten in 2009 intensiveren.

1 Organisatie

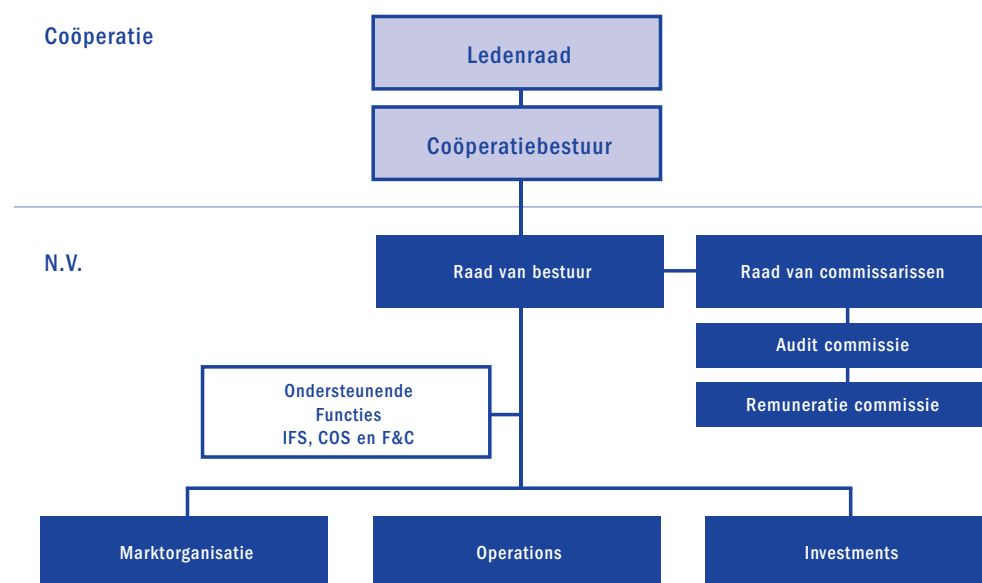
PGGM kent een coöperatieve structuur en werkt zonder winstoogmerk. PGGM Coöperatie U.A. is de enige aandeelhouder van PGGM N.V. en is opgericht door de sociale partners in de sector zorg en welzijn.

De leden van de coöperatie zijn werkgevers en werknemers uit de sector zorg en welzijn. Winst maken is geen doel, maar een middel dat wordt ingezet om de leden van de coöperatie blijvend beter te bedienen.

1.1 Governance: coöperatie zonder winstoogmerk

De structuur van PGGM is als volgt:

PGGM

De Ledenraad

De ledenraad is het hoogste orgaan van de coöperatie. De ledenraad is de eerste vier jaar samengesteld uit 36 vertegenwoordigers van sociale partners (inclusief gepensioneerden) en een onafhankelijk voorzitter. De ledenraad vertegenwoordigt alle leden van de coöperatie, is de communicatieve schakel tussen het coöperatiebestuur en de leden en levert input en ideeën voor de coöperatie. Het is tevens zijn taak ledeninvloed en ledenbetrokkenheid te bevorderen. De ledenraad zorgt daarmee voor een rechtstreekse invloed van de sector op het beleid van PGGM.

Het coöperatiebestuur

Het coöperatiebestuur is verantwoordelijk voor de identiteit, missie, visie en (financiële) beleidskaders van de coöperatie. De coöperatie is 100% aandeelhouder van PGGM N.V. (de uitvoeringsorganisatie). Vanuit deze rol houdt het coöperatiebestuur zich op afstand en op hoofdlijnen bezig met de prestaties van de N.V. Het coöperatiebestuur legt verantwoording af aan de ledenraad.

Het coöperatiebestuur kent drie commissies, die alledrie zijn samengesteld uit leden van het bestuur. Het zijn de commissie algemene zaken, de product- en marketingcommissie en de coöperatiecommissie. Deze commissies hebben tot doel besluitvorming voor te bereiden voor het coöperatiebestuur.

De raad van commissarissen

De raad van commissarissen houdt toezicht op het functioneren van de raad van bestuur en op de algemene gang van zaken van de vennootschap en haar dochterondernemingen.

De raad van commissarissen wordt in haar werkzaamheden bijgestaan door twee commissies: de audit commissie en de remuneratiecommissie.

Raad van bestuur

De raad van bestuur voert de dagelijkse leiding van PGGM N.V. en heeft de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het reilen en zeilen van de organisatie. De raad van bestuur kan hier zowel door de aandeelhouder, als de raad van commissarissen op worden aangesproken.

Juridische structuur

PGGM N.V. is houdster van een aantal dochtervennootschappen. Dit hangt tevens samen met het feit dat de uitvoering van pensioenregelingen voor institutionele klanten op grond van wettelijke bepalingen juridisch gescheiden dient te zijn van overige acties.

Coöperatie

De coöperatie PGGM is een sociale financiële dienstverlener. Bij PGGM werken we met geld, maar geven we vooral om mensen. In de eerste plaats zijn we een pensioenuitvoeringsorganisatie, maar er is meer. Een gezonde financiële situatie voor iedereen in de sector zorg en welzijn is ons streven. Een excellente en betaalbare pensioenuitvoering is en blijft de kern van onze activiteiten. Dat doen we door een eerste klas vermogens- en pensioenbeheer, zorgvuldig en efficiënt. Daarnaast bieden we inkomensgerelateerde producten, zoals sparen en verzekeren. Producten die begrijpelijk en transparant zijn, net zoals de manier waarop we ze aanbieden. We hebben een passend aanbod voor een coöperatieve prijs. Wanneer we samen met de klant vaststellen dat hij of zij een product niet nodig heeft dan is dat voor ons ook een waardevol resultaat. Maar waarde is meer dan financiële waarde. Juist de mensen in de sector zorg en welzijn hechten veel belang aan welbevinden. Rijk zijn is ook je rijk voelen. Daar wil PGGM op verschillende manieren aan bijdragen. Als coöperatie streven we er naar dat alle leden optimaal kunnen profiteren van onze producten en diensten. Zorg voor de mens vraagt om een verantwoorde omgang met de omgeving. Vanzelfsprekend toetsen we dan ook onze dienstverlening en beslissingen aan de consequenties voor mens, milieu en maatschappij. En als vermogensbeheerder spreken we de bedrijven waarin we beleggen aan op hun verantwoordelijkheid. Want we streven wel naar een hoog rendement maar niet tegen elke prijs. Zo dragen we bij aan een leefbare wereld voor ons en onze kinderen. We doen dit alles in de overtuiging dat mensen in zorg en welzijn bijzondere mensen zijn. Mensen die er voor anderen willen zijn. En voor die bijzondere mensen willen wij er weer zijn. Integer, betrouwbaar en met volledige toewijding. Samen zijn wij PGGM. De coöperatie voor zorg en welzijn.

2 PGGM in 2008

2.1 *Strategie: een nieuwe koers in 2008*

PGGM heeft in 2008 haar missie, visie en strategie opgesteld en geïmplementeerd.

Missie

PGGM zorgt voor financiële zekerheid nu en later. Duurzaam en trendsettend in vermogensbeheer en inkomenszekerheid. Met als basis een betrouwbare pensioenuitvoering voor iedereen in zorg en welzijn. We doen dit vanuit het besef dat vertrouwen, integriteit en toewijding de grondslag vormen van onze dienstverlening. PGGM. Weet wat je waard bent.

Strategie

PGGM wil een platform zijn voor zorg en welzijn. PGGM kent de sector als geen ander en heeft een degelijke reputatie op het gebied van pensioen- en vermogensbeheer in de sector. Vanuit deze uitgangspunten is de strategie bepaald.

De strategie van PGGM kent een solide fundament in de uitvoering van de collectieve pensioenregeling van Pensioenfonds Zorg en Welzijn. De strategie behelst het vergroten van financiële zekerheid voor leden, het aanbieden van pensioen- en vermogensbeheer aan andere pensioenfondsen in zorg en welzijn, het versterken van de positie als vermogensbeheerder.

Financiële zekerheid voor leden

PGGM biedt voor haar leden inkomensgerelateerde producten en diensten die naadloos aansluiten op het collectieve pensioen en biedt ook inzicht, overzicht en advies in de inkomenssituatie, onder meer door de Zekerheidsplanner. Leden hebben invloed op de inhoud en de kwaliteit van producten en diensten via klantenpanels.

Pensioen- en vermogensbeheer in zorg en welzijn

PGGM levert aan pensioenfondsen in de sector zorg en welzijn haar diensten: pensioenbeheer, vermogensbeheer en bestuursondersteuning (waaronder actuariële diensten en financiële rapportages). Voor fondsen, die met Pensioenfonds Zorg en Welzijn overeenkomen zich aan te sluiten bij zijn regeling, voert PGGM de pensioenadministratie uit. Echter ook voor fondsen die ervoor kiezen hun eigen regeling te behouden, voert PGGM de pensioenadministratie.

Positie als vermogensbeheerder

PGGM wil een speler van formaat zijn en blijven in vermogensbeheer. Daarom biedt PGGM pensioenfondsen binnen én buiten de sector zorg en welzijn vermogensbeheer aan. Door het inzetten van deskundigheid voor meerdere pensioenfondsen kunnen goede resultaten worden behaald. Klanten moeten overigens wel de maatschappelijk verantwoorde visie en het beleggingsbeleid van PGGM delen.

2.2 Institutionele klanten: PGGM klaar voor de toekomst

SLA met Pensioenfonds Zorg en Welzijn

De dienstverlening aan het Pensioenfonds Zorg en Welzijn is na de ontvlechting op hetzelfde hoge niveau voortgezet als het pensioenfonds gewend was. Nieuw in 2008 was de Service Level Agreement met het pensioenfonds, waarin resultaatafspraken en dienstomschrijvingen zijn vastgelegd. Via service level rapportages is het pensioenfonds geïnformeerd over de realisatie van servicelevels, de financiële ontwikkeling van het fonds en over de beheersing en risico's van de aan PGGM uitbestede processen.

Multiclient

In 2008 zijn de processen en systemen binnen PGGM erop ingericht om de pensioenregeling en het vermogensbeheer voor meerdere institutionele klanten, zijnde pensioenfondsen, uit te kunnen voeren. Vanaf 1 januari 2009 wordt de pensioenadministratie van de Stichting Beroepspensioenfonds voor Zelfstandige Kunstenaars AENA uitgevoerd door PGGM.

Verantwoord beleggen

PGGM vindt dat deelnemers van pensioenfondsen het recht hebben om te weten hoe hun pensioengelden worden belegd. Daarnaast vindt PGGM dat zij altijd moet kunnen uitleggen met welke partijen zij zaken doet en wat zij van die partijen vraagt. Vanuit die overtuiging heeft PGGM een verregaand publicatiebeleid voor haar klant(en) ontwikkeld. Dat betekent in de praktijk dat met ingang van 1 januari 2008 over alle beleggingen informatie wordt gegeven via de website van de klant.

SAS 70 types 1 en 2

Voor pensioenuitvoering verkreeg PGGM in 2008 de SAS 70 type 1-verklaring.

De SAS 70 type 2-verklaring wordt naar verwachting in 2009 gerealiseerd.

PGGM verkreeg voor het beleggingsproces een SAS 70 type 1 en type 2-verklaring. Met deze verklaringen is aangetoond dat de opzet, het bestaan (type 1) en de werking (type 2) van de inrichting van de risicomanagementprocessen en de kritische beleggingsprocessen in de (administratieve) organisatie van de beleggingsorganisatie goed op orde zijn.

2.3 Retailklanten: introductie van nieuwe producten in een moeilijke markt

Nieuwe producten

In 2008 werden drie nieuwe inkomensproducten geïntroduceerd: de PGGM Overlijdensrisicoverzekering, de PGGM Arbeidsongeschiktheidsverzekering en PGGM Vrij Sparen, een internetspaarrekening.

Afgelopen jaar is ook de Zekerheidsplanner geïntroduceerd, waarmee leden via internet kunnen zien hoe hun financiële situatie geregeld is en bovendien kunnen zien waar de producten van PGGM een goede aanvulling zijn.

In 2008 is het marktsentiment veranderd, de concurrentie op de nieuw ontwikkelde producten (ORV en Vrij Sparen) is sterk toegenomen. Tevens is de wil van de consument om financiële verplichtingen aan te gaan, door groeiende onzekerheid, verkleind. Ondanks het sterk veranderde marktsentiment is in 2008 toch een start gemaakt met het ontwikkelen van de nieuwe producten, omdat PGGM vindt dat die een meerwaarde hebben voor de leden van de coöperatie.

Ledenwerving

In 2008 zijn 469.000 leden geworven voor de coöperatie PGGM. De leden kunnen de aanvullende inkomensproducten kopen, kunnen gebruik maken van de Zekerheidsplanner en krijgen bijvoorbeeld een e-nieuwsbrief.

Retailorganisatie

Het inrichten van de organisatie op het ontwikkelen, administreren en vermarkten van de nieuwe producten, heeft in 2008 zijn beslag gekregen. De producten die PGGM al in het assortiment had, zoals levensloop, stamrecht- en lijfrenteproducten, zijn ook in 2008 verkocht en geadmistreerd. Daarnaast heeft de herinrichting en professionalisering van de klantcontactorganisatie veel aandacht gekregen en positieve resultaten opgeleverd.

2.4 Werken bij PGGM: medewerkmotivatie is hoog

Personele Bezetting

In 2008 zijn 155 medewerkers aangenomen en zijn 108 medewerkers vertrokken. Gelet op de krappe arbeidsmarkt is dat een relatief laag verloop. Het totale personeelsbestand kwam daarmee in 2008 op 1.005 medewerkers (916 fte). Ten opzichte van 2007 is dat een groei van 5%. Deze groei in medewerkers was nodig om de extra werkzaamheden voor bijvoorbeeld retail- en multiclientactiviteiten, goed te kunnen verrichten. Het aantal externe medewerkers en adviseurs daalde in vergelijking met 2007. De interne doorstroom in 2008 is hoog: 20 %. Dit wordt veroorzaakt door de wijziging in organisatiestructuur die begin 2008 is doorgevoerd. Na de ontvlechting van het pensioenfonds, is een aantal afdelingen herplaatst en zijn medewerkers overgeplaatst.

Nog meer cijfers

PGGM investeert in haar medewerkers, dit komt tot uiting in het opleidingsbudget dat 4% van de loonsom is. De motivatie van medewerkers van PGGM is nog hoger dan in 2007, namelijk 72 (score tussen 0-100). De werkinhoud wordt voor de medewerkers van PGGM steeds belangrijker voor de motivatie. Het ziekteverzuim is al jaren laag. In 2008 is er een "gezond" ziekteverzuimpercentage van 3,3%. Dit is een lichte daling ten opzichte van 2007 toen het ziekteverzuim 3,5% bedroeg. De positie van PGGM op de arbeidsmarkt bleef goed, in 2008 was PGGM 11e in het beste werkgeversonderzoek van Intermediair.

2.5 Duurzaamheid: PGGM vooruitstrevend

Klimaat neutrale bedrijfsvoering

PGGM streeft ernaar om haar werkzaamheden op duurzame wijze uit te voeren. Het mobiliteitsbeleid van PGGM sluit bijvoorbeeld de meest vervuilende leaseauto categorieën uit en is er op gericht het gebruik van openbaar vervoer en de fiets te stimuleren. Daarnaast maakt PGGM bij de uitbreiding van haar hoofdkantoor zoveel mogelijk gebruik van duurzame materialen en installatietechnieken. Een voorbeeld is de lange termijn energie opslag waarbij in de zomer warme lucht en in de winter koude lucht in de grond wordt opgeslagen. In de zomer wordt het gebouw mede gekoeld door de koude winterlucht en vice versa. Het energieverbruik wordt hierdoor gereduceerd. Tot slot probeert PGGM haar carbon footprint zo klein mogelijk te houden. In de eerste plaats door de eigen CO₂-uitstoot te reduceren en in de tweede plaats door het compenseren van de onvermijdelijke CO₂-uitstoot via duurzame energie- en bosprojecten. PGGM compenseert alle zakelijke vlieguren en alle autokilometers. Daarnaast gebruikt PGGM uitsluitend groene stroom. Het resultaat is een volledig klimaatneutrale bedrijfsvoering.

Meest maatschappelijk verantwoorde beleggingsbeleid

PGGM is koploper in Nederland op het gebied van verantwoord beleggen. Beleggingsbeslissingen worden getoetst aan de consequenties voor milieu-, sociale en corporate governance factoren. PGGM heeft een actieve inbreng op aandeelhoudersvergaderingen en gaat zo nodig de dialoog aan met bestuurders en wetgevers voor verantwoord ondernemerschap en betere wetgeving.

PGGM loopt hiermee voorop, blijkt voor het tweede opeenvolgende jaar uit een onderzoek van de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling. Het beleid van PGGM heeft ertoe geleid dat Pensioenfonds Zorg en Welzijn in 2008 net als in 2007 als beste uit de bus komt. De score uit dit onder-

zoek wordt berekend op basis van het beleid van de pensioenaanbieder, de uitvoering daarvan en de mate van transparantie over het gevoerde beleid. Bij een maximumscore van 5 haalt Pensioenfonds Zorg en Welzijn een score van 4,5.

Over het duurzame en maatschappelijk verantwoorde karakter van het beleggingsbeleid legt PGGM uitgebreid verantwoording af in het Jaarverslag Verantwoord Beleggen 2008.

2.6 Verantwoording bestuurlijke gremia: in het teken van de nieuwe coöperatie

Ledenraad van de coöperatie

Op 1 januari 2008 is de ledenraad in zijn huidige vorm benoemd en van start gegaan. De ledenraad kwam het afgelopen jaar drie maal bij elkaar. Deze bijeenkomsten hadden in de eerste plaats het karakter van kennismakingsbijeenkomsten. Kennismaking met elkaar en met het coöperatiebestuur. Daarnaast werd de ledenraad geïnformeerd over de achtergronden van de oprichting van de coöperatie, het functioneren van de coöperatie en de rol van de ledenraad in het geheel. Ook de ontwikkelingen op het gebied van (retail) marketing kwamen aan bod.

Daarnaast werden er in 2008 vier workshops voor de ledenraad georganiseerd. In deze workshops konden de leden van de raad hun mening geven over de Zekerheidsplanner en het spaarproduct, maar ook werd een verdiepingsslag gemaakt waar het de marketing en de producten in zijn totaliteit en de samenhang tussen inkomen en pensioen betrof.

Het coöperatiebestuur

Het coöperatiebestuur heeft in de eerste fase in 2008 ruim tijd besteed aan het bepalen van zijn rol als bestuur van de coöperatie en als aandeelhouder. Daarnaast hebben de vergaderingen in het teken gestaan van het nader invullen van de coöperatie, waarmee onderwerpen als identiteit, positionering, ledenwerving, vorm geven aan de ledenraad, marktintroductie en productontwikkeling veelvuldig aan bod zijn gekomen.

Het coöperatiebestuur kwam in 2008 negen maal bij elkaar. In zijn rol van AVA kwam het bestuur drie maal bij elkaar.

Raad van commissarissen

De raad van commissarissen kwam in 2008 acht keer bij elkaar.

De afronding van het jaarplan 2008, de ontvlechting en strategiebesprekingen stonden begin 2008 op de agenda van de raad van commissarissen, naast zaken als inrichten van de commissies, opstellen van de reglementen en het rooster van aftreden. Ook heeft een verdere verdieping in de organisatie door middel van afdelingsbezoeken plaatsgevonden. In de tweede helft van het jaar stonden, naast de realisatie van operationele en financiële doelstellingen, vooral het jaarplan 2009, de strategie, het strategisch meerjarenplan en de businesscase retail 2009 op de agenda.

De audit commissie kwam 5 keer bij elkaar in 2008. De vergaderingen stonden voornamelijk in het teken van het bespreken van de financiële situatie van PGGM N.V. aan de hand van de managementrapportages per kwartaal. Daarnaast onder meer het jaarplan 2009 en de gedragscode.

De remuneratiecommissie kwam 3 keer bij elkaar in 2008. De vergaderingen en gesprekken hebben in het teken gestaan van bezoldiging van de leden van de raad van bestuur en beleid op dat gebied.

2.7 Financieel resultaat: kredietcrisis drukt resultaat

De periode waarover verslag wordt gedaan is de periode 1 juli 2007 tot en met 31 december 2008. In 2007 heeft een aantal voorbereidende activiteiten plaatsgevonden gericht op de splitsing van de pensioenfondsactiviteiten en de uitvoeringsactiviteiten per 1 januari 2008. Per die datum heeft Pensioenfonds Zorg en Welzijn de uitvoeringsorganisatie verkocht aan PGGM N.V.

Nettoresultaat

In het verlengde boekjaar heeft PGGM een netto resultaat behaald van € 15,6 miljoen negatief. Het resultaat wordt met name veroorzaakt door de tegenvallende beleggingsopbrengsten. Een deel van het eigen vermogen is namelijk belegd in zakelijke waarden. Daarnaast was de fee voor Vermogensbeheer lager doordat het gemiddelde beheerde vermogen in 2008 fors is gedaald als gevolg van de economische crisis. Tenslotte heeft PGGM in het eerste jaar van haar bestaan veel aanloop-investeringen gedaan in zowel nieuwe producten, nieuwe klanten als het multiclient maken van systemen en processen.

De omzet van PGGM bedroeg zo'n € 198,3 miljoen. De omzet bestaat voor het grootste gedeelte (€ 166 miljoen) uit fees die ontvangen worden voor Pensioenbeheer en Vermogensbeheer. De rest van de omzet (€ 32 miljoen) betreft ontvangen premies uit verzekeringsactiviteiten.

PGGM realiseert een nieuw kantoorpand in Zeist. In 2008 is hierin € 24 miljoen geïnvesteerd. De verwachting is dat de nieuwbouw in 2010 in gebruik zal worden genomen.

Solvabiliteit

De solvabiliteit van PGGM bedraagt ultimo 2008 31%. De solvabiliteit is berekend als de verhouding tussen het garantievermogen (eigen vermogen plus de achtergestelde lening) en het totale balanstotaal. Als gevolg van het negatieve resultaat in 2008 is de solvabiliteit in 2008 gedaald.

Kredietcrisis

In september 2008 veranderde de wereld, ook voor PGGM. De kredietcrisis, die sinds het begin van 2007 slachtoffers maakte, werd in alle hevigheid ook voelbaar in Nederland. Directe oorzaak hiervan was het faillissement van Lehman Brothers, een van de grootste zakenbanken van de Verenigde Staten. In de VS en op andere plaatsen werd jarenlang te gemakkelijk geld geleend, voor huizen en voor andere zaken. Bovendien werden financiële producten steeds complexer. Niemand heeft voorzien dat uiteindelijk een crisis van deze omvang het gevolg zou zijn. PGGM heeft actief gereageerd op alle veranderingen, maar de crisis zorgde ook bij PGGM in 2008 voor verliezen op beleggingen. De kredietcrisis leidde tot een nationaal debat over collectiviteit en solidariteit tussen de verschillende generaties. Door het uitblijven van de indexatie voor 2009 voor de deelnemers en gepensioneerden van de pensioenfondsen liep het vertrouwen van deelnemers in pensioenfondsen significant terug. Dit afgenomen vertrouwen, waarmee alle financiële instellingen en dus ook PGGM zich geconfronteerd zien, is reden tot ongerustheid. Een neveneffect van de crisis is dat deze heeft gezorgd voor een groter financieel besef. Meer dan ooit heeft PGGM de verplichting om haar klanten op een adequate wijze bij te praten over de huidige marktomstandigheden en de manier waarop wij daarmee omgaan. Dat waardevastheid wel een absoluut streven is maar geen gegeven, is één van de zaken die we helder moeten communiceren. Het tijdperk van blind vertrouwen is voorbij, het gaat er nu om deelnemers en gepensioneerden voor onze klanten bij hun pensioen te betrekken en te laten begrijpen wat er hand is. PGGM zal in haar rol van uitvoeringsorganisatie de contacten met deelnemers en gepensioneerden van Pensioenfonds Zorg en Welzijn om die reden in 2009 intensiveren, onder meer door het organiseren van regiobijeenkomsten over de crisis en de gevolgen daarvan op het pensioen. PGGM levert bij deze bijeenkomsten, die tot doel hebben in dialoog te treden met de deelnemer en gepensioneerde, de inhoudelijk deskundigen.

3 Vooruitblik op 2009

De gevolgen van de economische crisis dienen zich in 2009 nadrukkelijk aan. Dat betekent onder meer dat extra werkzaamheden worden verricht voor onze klanten in het kader van de korte-termijnherstelplannen en de communicatie op dat gebied. Zo krijgt het herstelplan wat is opgesteld voor Pensioenfonds Zorg en Welzijn, uitgebreide aandacht in de vorm van een special van *Eigen Tijd* (magazine pensioenfonds) en diverse regiobijeenkomsten voor deelnemers. Daarbij wordt uitgelegd wat het herstelplan inhoudt en wat het betekent voor deelnemers.

PGGM zal dus ook in 2009 blijven inspelen op de gevolgen van de economische crisis. Daarnaast wordt 2009 voor PGGM een jaar waarin een aantal strategische doelstellingen moet worden gerealiseerd.

Binding met de leden van de coöperatie vergroten

Een belangrijke doelstelling voor 2009 is het vergroten van de binding met de leden van de coöperatie. Dit is een nadere invulling van de coöperatie, waarmee in 2008 een goede start is gemaakt.

Binding met de leden wordt onder meer bereikt door het organiseren van betrokkenheid en zeggenschap van de leden. En bijvoorbeeld door het bieden van voordelen in het ledenvoordeelprogramma wat in 2009 meer vorm zal krijgen. In 2009 zal ook het pakket met inkomensaanvullende producten voor leden worden uitgebreid. Inzicht, overzicht en advies over de inkomensituatie voor onze leden blijft een belangrijk fundament. Dit wordt geboden via werkgevers en met behulp van de Zekerheidsplanner.

Het bedienen van meerdere pensioenfonds

Het voortzetten en verder ontwikkelen van goed pensioen- en vermogensbeheer aan Pensioenfonds Zorg en Welzijn en Stichting Beroepspensioenfonds voor Zelfstandige Kunstenaars AENA is tevens een belangrijke doelstelling voor 2009. Onderdeel daarvan is om meerdere pensioenfonds binnen de sector zorg en welzijn te overtuigen, zich aan te laten sluiten bij Pensioenfonds Zorg en Welzijn.

PGGM zal in 2009 voor meerdere pensioenfonds anders dan de al genoemde klanten pensioen- en vermogensbeheer gaan uitvoeren. Ook wordt PGGM in dit jaar vermogensbeheerder voor fondsen buiten de sector zorg en welzijn. De kennis en ervaring die bij PGGM aanwezig is op het gebied van pensioen- en vermogensbeheer, pensioenbeleid, ALM en beleggingsbeleid vormen een solide basis om een deskundige ondersteuning van haar klanten te realiseren.

Kortom PGGM in 2009 is:

- een betrouwbare adviseur en dienstverlener voor financiële zekerheid voor werkgevers en werknemers in zorg en welzijn;
- een pensioendienstverlener voor meerdere fondsen in zorg en welzijn;
- een vermogensbeheerder voor derden binnen en buiten de sector zorg en welzijn.

4 Bijlagen

4.1 Samenstelling bestuurlijke gremia

Ledenraad van de coöperatie

Samenstelling

Voorzitter: de heer J.G.M. (Hans) Alders was in 2008 waarnemend voorzitter

Per 13 februari 2009 is de heer prof. dr. ir. G. (Gert) van Dijk benoemd tot voorzitter.

Leden

Mevrouw A. (Alie) Jonker-Postma (CNV Publieke Zaak)

De heer F. (Ko) Doedens (CNV Publieke Zaak)

Mevrouw J.I.M. (Jos) Polders-Rensen (NU '91)

De heer R.W. (Rolf) de Wilde (NU '91)

De heer drs. J.C. (Joop) Caljouw RA (BPP)

Mevrouw A. (Janny) Hoeflak (ABVAKABO FNV)

De heer A.H. (At) Kroonstuiwer (ABVAKABO FNV)

De heer T.W.B. (Tom) Vellinga (ABVAKABO FNV)

De heer L.H.J. (Léon) Nijnens (ABVAKABO FNV)

De heer F.G. (Frits) Nagel (ABVAKABO FNV)

Mevrouw D. (Joke) Taekema (ABVAKABO FNV)

De heer J.H.L. (Jan) Weterings (Unie Zorg en Welzijn)

De heer drs. H.C. (Hette) Blanksma (NVZ, vereniging van ziekenhuizen)

De heer J.C.G.D. (Jan) Kiemel, arts (NVZ, vereniging van ziekenhuizen)

De heer drs. O.J.J. (Olaf) Peek (NVZ, vereniging van ziekenhuizen)

De heer mr. A.F. (Bert) Koeneman (ActiZ)

De heer drs. M.P.L.M. (Marcel) van Woensel MHA (ActiZ)

De heer A. (Aad) de Jonge MSM (ActiZ)

De heer L.J. Simon (ActiZ)

De heer drs. E.W.C.M. (Eelco) Damen (ActiZ)

De heer drs. R.G.H. (Rob) van Dam MSc (ActiZ)

De heer H.J. (Henk) Laros (Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland)

De heer F. (Erik) Kuik (Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland)

Mevrouw mr. M. (Muriël) van Rijn (Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland)

Mevrouw drs. R. (Roely) Molendijk MSM ba (GGZ Nederland)

De heer J.W.M. (Joep) Verbugt (GGZ Nederland)

Mevrouw drs. M.A.N. (Margreet) Vroomen-Hübner (GGZ Nederland)

Mevrouw J. (Jolanda) Looije (Maatschappelijk Ondernemers Groep)

Mevrouw T.A.M. (Thea) Roelofs (Maatschappelijk Ondernemers Groep)

De heer A.A. (Guus) Permentier (Maatschappelijk Ondernemers Groep)

De heer drs. R.F.B. (Ruud) Geus (FBZ)

(5 vacatures)

Het coöperatiebestuur

Samenstelling

Het coöperatiebestuur bestaat uit een onafhankelijke voorzitter en twaalf vertegenwoordigers van de sociale partners die de coöperatie gezamenlijk hebben opgericht.

Voorzitter

de heer J.G.M. (Hans) Alders

De heer J.G.M. Alders vervulde in 2008 een dubbelrol. Om de gevolgen van de ontvlechting in goede banen te leiden, bekleedt de voorzitter van het Pensioenfonds Zorg en Welzijn tot uiterlijk 1 januari 2010 het voorzitterschap van de coöperatie.

Leden

Mevrouw J.F. (Jenneke) van Pijpen (plv. voorzitter, ABVAKABO FNV)

De heer H. (Hillebrandt) Aardema (CNV Publieke Zaak)

De heer ir. J.W.M. (Hans) Borgsteede (NVZ)

De heer dr. G. (Gerard) Gerding (VGN)

De heer ir. A.K.J. (Ane) Hoekstra (MOgroep)

De heer G.J. (Gerrit Jan) Hoogeland MMO (GGZ Nederland)

Mevrouw drs. M.J. (Monique) Kempff (NU'91)

De heer drs. J.J.A.H. (Hans) Klein Breteler (secretaris, ActiZ)

De heer W.J. (William) Moorlag (ABVAKABO FNV)

De heer drs. H. (Henk) Nijboer (ABVAKABO FNV)

De heer A. (Aad) Regeer (ABVAKABO FNV)

De heer mr. C.M.E. (Constant) van Schelven (ActiZ)

Commissies

De werknemersdelegatie heeft besloten één van haar zetels in de product- en marketingcommissie beschikbaar te stellen aan een sociale partner die niet vertegenwoordigd is in het bestuur.

Deze zetel wordt ingevuld door de heer drs. A. (Arthur) Warmer van FBZ.

Raad van commissarissen

Samenstelling en data benoeming en aftreden:

<i>Naam</i>	<i>Datum benoeming</i>	<i>Uiterste datum aftreden</i>
De heer ir. ing. H. (Herman) de Boon (voorzitter)	28 september 2007	28 september 2019
De heer W.H. (Wim) de Weijer MHA (vice voorzitter)	20 juli 2007	20 juli 2017
Mevrouw prof. mr. I.P. (Irene) Asscher-Vonk	20 juli 2007	20 juli 2018
De heer mr. drs. A. (Age) Offringa	28 september 2007	28 september 2016
Mevrouw A.M. (Margo) Vliegenthart	20 juli 2007	20 juli 2019
De heer L.J. (Lodewijk) de Waal	20 juli 2007	20 juli 2018

Auditcommissie

De auditcommissie bereidt de besluitvorming van de raad van commissarissen voor op het gebied van: financieel economisch beleid, externe verslaglegging, beoordeling van de interne en externe accountant en compliance. De externe accountant is minimaal één keer per jaar bij de vergadering aanwezig

Samenstelling

Voorzitter: de heer W.H. (Wim) de Weijer MHA

Leden

De heer mr. drs. A. (Age) Offringa
Mevrouw A.M. (Margo) Vliegenthart

Remuneratiecommissie

De remuneratiecommissie bereidt voorstellen voor t.b.v. de Algemene Vergadering van Aandeelhouders over salariëring van de raad van bestuur.

Samenstelling

Voorzitter: de heer L.J. (Lodewijk) de Waal

Leden

Mevrouw prof. mr. I.P. (Irene) Asscher-Vonk
De heer ir. ing. H. (Herman) de Boon

Raad van bestuur

Samenstelling

Voorzitter: de heer drs. M.J. (Martin) van Rijn

Leden

Mevrouw drs. E.F. (Else) Bos

De heer drs. L.C. (René) van de Kieft RC MAC

De heer van de Kieft verlaat PGGM per 1 september 2009. De vergoeding die hij bij vertrek ontvangt, bedraagt één jaarsalaris.

4.2 Overzicht nevenfuncties

Nevenfuncties raad van commissarissen

Nevenfuncties de heer ir. ing. H. (Herman) de Boon

Huidige functie

HDB2002 B.V. een portfolio van bestuurlijke en toezichhoudende functies.

Bestuursfunctie volgend uit RvC-functie PGGM

- Voorzitter raad van commissarissen PGGM Levensverzekeringen N.V.
- Voorzitter raad van commissarissen PGGM Schadeverzekeringen N.V.

Bestuurlijke en toezichhoudende functies

- Voorzitter raad van commissarissen 's Heerenloo zorggroep (tot 7/2008)
- Voorzitter raad van toezicht ziekenhuis Gelderse Vallei
- Voorzitter raad van commissarissen Trobas N.V.
- Voorzitter raad van commissarissen Van den Bos N.V.
- Voorzitter raad van commissarissen Best Fresh holding B.V.
- Lid raad van commissarissen CC Containercentrale (Denemarken)
- Voorzitter bestuur Ned. Verbond Groothandel
- Voorzitter bestuur Vereniging Bloemengroothandel
- Voorzitter Transforum Agro en Groen (bsik transitieprogramma duurzame landbouw)
- Lid bestuur Innovatienetwerk (trekker thema duurzaam ondernemen)
- Lid dagelijks bestuur VNO/NCW
- Vice voorzitter Ned. Normalisatie Instituut, tot 1 april 2008
- Lid EZ.-commissie transitie duurzame energie (programma ketenefficiency en programma tuinbouw)
- Voorzitter kerkenraad PKN gemeente Scherpenzeel/Renswoude

Nevenfuncties de heer W.H. (Wim) de Weijer MHA

Huidige functie

Vice voorzitter Raad van Bestuur Espria te Harderwijk

Bestuursfunctie volgend uit RvC-functie PGGM

- Lid raad van commissarissen PGGM Levensverzekeringen N.V.
- Lid raad van commissarissen PGGM Schadeverzekeringen N.V.

Bestuurlijke en toezichhoudende functies

- Commissaris Emcart B.V. te Avenhorn(verpleeg-en hulpmiddelen, aanpassingen voor o.a. gehandicapte kinderen en sporters)
- Voorzitter raad van commissarissen Entadministratie Zuid-Holland
- Voorzitter raad van commissarissen (ZUN) te Gouda
- Commissaris Wereldhypotheek B.V. te Assen

Nevenfuncties mevrouw prof. mr. I.P. (Irene) Asscher-Vonk

Huidige functie

- Professor of Labour Law and Social Security Law: Radboud Universiteit Nijmegen

Bestuursfunctie volgend uit RvC-functie PGGM

- Lid raad van commissarissen PGGM Levensverzekeringen N.V.
- Lid raad van commissarissen PGGM Schadeverzekeringen N.V.

Bestuurlijke en toezichhoudende functies

- Lid bestuur SMA (Journal)
- Lid raad van commissarissen KLM
- Lid raad van commissarissen Arriva Nederland
- Lid raad van commissarissen Philip Morris Nederland

Overige nevenfuncties

- Chair Bisschoppelijk Scheidsgerecht (arbitration Board of the Bishopry)
- Lid Advies- en Arbitragecommissie Rijksdienst
- Lid Kuratorium Institut für arbeitsrecht bd Arbeitsbeziehungen in der europäischen Gemeinschaft (Trier)
- Chair Arbitration commission on Job-evaluation in Sports

Nevenfuncties de heer mr. drs. A. (Age) Offringa

Bestuursfunctie volgend uit RvC-functie PGGM

- Lid raad van commissarissen PGGM Levensverzekeringen N.V.
- Lid raad van commissarissen PGGM Schadeverzekeringen N.V.

Bestuurlijke en toezichhoudende functies

- Lid raad van commissarissen Royal Wagenborg
- Lid raad van commissarissen Bloemers Nassau
- Lid raad van commissarissen Zevenwouden
- Lid raad van commissarissen DSB Bank
- Lid raad van commissarissen Van Wijnen Groep
- Bestuursadviseur Kempen & Co.
- Voorzitter private equity fund Greenfield Capital II

- Voorzitter private equity fund NoorderHuys Participaties
- Honorair consul Federal Republic of Germany

Overige nevenfuncties

- Dutch Hawker Hunter Foundation, voorzitter
- Ubbo Emmius Fonds Rijksuniversiteit Groningen
- Ottema Kingma Foundation Leeuwarden

Nevenfuncties mevrouw A.M. (Margo) Vliegthart

Bestuursfunctie volgend uit RvC-functie PGGM

- Lid raad van commissarissen PGGM Levensverzekeringen N.V.
- Lid raad van commissarissen PGGM Schadeverzekeringen N.V.

Bestuurlijke en toezichhoudende functies

- Kroonlid van de Sociaal Economische Raad, lid Dagelijks bestuur
- Lid raad van commissarissen DSM NL B.V. (sinds 1-8-2008)
- Lid college financieel toezicht (Bonaire, Saba, St. Eustatius, land Nederlandse Antillen, Curaçao en Sint Maarten)
- Lid raad van commissarissen Organon Biosciences Ned. B.V.
- Lid raad van toezicht UMC Utrecht, lid financiële commissie
- Lid raad van toezicht NIGZ, nationaal instituut gezondheidsbevordering en ziektepreventie
- Lid raad van toezicht Hogeschool Utrecht
- Lid raad van advies Sociale Verzekeringsbank
- Voorzitter raad van commissarissen RABO Wielerploegen
- Voorzitter Waarborgfonds voor de kinderopvang (januari 2008)

Overige nevenfuncties

- Lid raad van advies Universitair centrum sportgeneeskunde
- Lid klankbordgroep Topcoaches NOC*NSF
- Lid raad van toezicht Terres des Hommes

Nevenfuncties de heer L.J. (Lodewijk) de Waal

Huidige functie

Algemeen Directeur van de Vereniging Humanitas

Bestuursfunctie volgend uit RvC-functie PGGM

- Lid raad van commissarissen PGGM Levensverzekeringen N.V.
- Lid raad van commissarissen PGGM Schadeverzekeringen N.V.

Bestuurlijke en toezichhoudende functies

- Lid raad van commissarissen ING
- Lid raad van advies Stichting Nationaal Kunstbezit
- Lid raad van advies ZN (ziektekostenverzekeraars)
- Lid bestuur Marokko Fonds, voorzitter projectcommissie
- Bestuursvoorzitter Humanistische Alliantie
- Lid Adviesraad RNTC (Wereldomroep ontwikkelingsprojecten)
- Lid bestuur Stichting Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis
- Voorzitter Stichting IRC te Delft (internationaal kenniscentrum water en sanitatie)
- Voorzitter raad van toezicht SNV (ontwikkelingssamenwerking)
- Lid bestuur Solidar te Brussel (Internationale Alliantie voor sociale en economische rechtvaardigheid)

Nevenfuncties raad van bestuur

Nevenfuncties de heer drs. M.J. (Martin) van Rijn

Bestuursfunctie volgend uit hoofdfunctie

- Lid bestuur PGGM M/V
- Lid bestuur IFKO

Overige nevenfuncties

- Lid raad van commissarissen woningcorporatie Ymere
- Lid bestuur de Baak
- Lid bestuur Stad en Kerk (Den Haag)
- Lid curatorium NSOB
- Lid raad van commissarissen Rijnland Zorggroep
- Lid raad van commissarissen Sanquin
- Lid adviesraad Nederlandse Zorgautoriteit
- Voorzitter raad van commissarissen Cardea
- Lid raad van advies PBM
- Lid van de raad van advies Fortis Healthcare

Nevenfuncties mevrouw drs. E.F. (Else) Bos

Bestuursfunctie volgend uit hoofdfunctie

- Lid van de raad van commissarissen Alpinvest Partners
- Lid van de raad van commissarissen Amvest
- Lid van bestuur Principles Responsible Investments
- Lid van het bestuur Eumedion, Corporate Governance Forum
- Lid bestuur PGGM Vermogensbeheer N.V.
- Lid bestuur PGGM Fondsenbeheer B.V.
- Lid bestuur PGGM Operations B.V.
- Lid bestuur PGGM Treasury B.V.
- Lid bestuur PGGM UFO B.V.

Overige nevenfuncties

- Lid van de raad van commissarissen Nederlandse Waterschapsbank N.V.
- Lid van de raad van commissarissen Prismant Holding B.V.
- Lid van de raad van advies Nederlandse Vereniging voor Investor Relations

Nevenfuncties de heer drs. L.C. (René) van de Kieft RC MAC

Bestuursfunctie volgend uit hoofdfunctie

- Lid bestuur PGGM Levensverzekeringen N.V.
- Lid bestuur PGGM Schadeverzekeringen N.V.
- Lid bestuur PGGM Advies B.V.
- Lid bestuur PGGM Operations B.V.
- Lid bestuur PGGM UFO B.V.

Overige nevenfuncties

- Lid Curatorium Postdoctorale Auditopleiding Erasmus Universiteit Rotterdam
- Lid van bestuur SPO (st. Pensioen Opleidingen)
- Voorzitter Raad van Commissarissen Octalix B.V.

4.3 **Bezoldiging bestuurders**

Ledenraad van de coöperatie

De leden van de ledenraad of de door hen vertegenwoordigde organisaties ontvingen een vergoeding van € 350 per vergadering en reiskosten.

Het coöperatiebestuur

De leden van het coöperatiebestuur of de door hen vertegenwoordigde organisaties hebben een vaste vergoeding ontvangen van € 10.000 op jaarbasis en vacatiegeld van € 1.250 per bijgewoonde vergadering per dagdeel, excl. reiskosten. De voorzitter heeft een vergoeding ontvangen van € 65.000 incl. reiskosten. Hij ontvangt geen vacatiegeld.

Raad van commissarissen

De leden van de raad van commissarissen hebben een vergoeding ontvangen van € 26.800. De voorzitter heeft een vergoeding ontvangen van € 31.000. Deze vergoedingen zijn inclusief reiskosten en werkzaamheden die worden verricht voor de auditcommissie en de remuneratie-commissie. De RvC heeft, gezien de ontwikkelingen op de financiële markten en in de omgeving van PGGM, de aandeelhouder voorgesteld de vergoeding voor 2009 10% te verminderen ten opzichte van 2008. De aandeelhouder heeft hiermee ingestemd.

Raad van bestuur

Conform de Nederlandse Corporate Governance Code zijn de bestuurders benoemd voor een periode van 4 jaar. Herbenoeming kan telkens voor een periode van maximaal 4 jaar plaatsvinden, hetgeen bij goed functioneren de gebruikelijke situatie is.

De raad van bestuur heeft voor 2008 afgezien van variabele beloning. Door de kredietcrisis en de gevolgen daarvan voor PGGM en haar directe omgeving vond de raad van bestuur het niet gepast variabel salaris te ontvangen.

	<i>Vaste beloning</i>	<i>Pensioen- en sociale lasten</i>	<i>Variabele beloning</i>
M.J. van Rijn	€ 338.000	€ 59.000	€ 0
E.F. Bos	€ 295.000	€ 64.000	€ 0
L.C. van de Kieft	€ 295.000	€ 62.000	€ 0